

УДК 364.4-057.874

DOI: 10.24144/2524-0609.2018.43.126-132

Коляда Наталія Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна
koliada_n@ukr.net

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-3623-6552>

Кравченко Оксана Олексіївна

доктор педагогічних наук, доцент
декан факультету соціальної та психологічної освіти
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна
okskravchenko@ukr.net

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9732-6546>

Кучер Галина Михайлівна

начальник Управління праці та соціального захисту населення
Уманської міської ради, м. Умань, Україна
galinakucher7@gmail.com

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ГРОМАДІ: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

Анотація. В умовах сьогодення вмотивовано доцільним є наукова розробка та практичне впровадження інноваційних моделей соціальної роботи з дітьми, які б сприяли створенню умов в громаді щодо дотримання прав і свобод підростаючого покоління, реалізації їх потенційних можливостей, ефективного соціалізуючого впливу на особистісний розвиток. Мета статті – висвітлити регіональний досвід соціальної роботи з дітьми шкільного віку в громаді. Методи дослідження: аналіз і систематизація наукової і навчально-методичної літератури з метою визначення стану і теоретичного обґрунтування проблеми дослідження; аналіз нормативно-правової бази з питань соціальної роботи з дітьми; оцінка становища дітей та молоді на рівні громади за результатами анкетного опитування. Висвітлена практична діяльність в умовах територіальної громади державних установ, громадських організацій, сфери бізнесу, фахівців соціальної сфери та волонтерів, що долучаються до реалізації соціальної політики щодо дітей та молоді, здійснюють діяльність спрямовану на соціальну підтримку сімей, дітей та молоді, забезпечення їхніх прав і свобод, поліпшення якості життєдіяльності, задоволення інтересів та потреб.

Ключові слова: соціальна робота; діти; громада; соціальний працівник; соціальні послуги.

Вступ. В сучасному світі все більшого поширення набуває ініціатива «Місто, дружне до дитини» (The Child Friendly Cities Initiative) – це глобальний рух, започаткований 1996 року як практичне втілення резолюції, що була прийнята на Другій Конференції ООН. За підтримки ЮНІСЕФ, з 2006 року перші кроки до реалізації цієї ініціативи здійснюються і в окремих областях України.

Актуальність з впровадження державно-громадських ініціатив ювенального спрямування зумовлена також і статистичними даними: 20 % суспільства в Україні – діти, 27 % – молодь. Усі вони мають права, визначені в Конвенції ООН про права дитини щодо участі молодих людей у місцевому та регіональному житті, але не всі з них мають рівні можливості. Відповідно до чинного законодавства державні установи, громадські організації, сфера бізнесу, фахівці соціальної сфери та волонтери, що долучаються до реалізації соціальної політики щодо дітей та молоді, здійснюють діяльність спрямовану на соціальну підтримку сімей, дітей та молоді, забезпечення їхніх прав і свобод, поліпшення якості життєдіяльності, задоволення інтересів та потреб.

У цьому відношенні вмотивовано доцільним є наукова розробка та практичне впровадження інноваційних моделей соціальної роботи з дітьми, які б сприяли створенню умов в громаді щодо дотримання прав і свобод підростаючого покоління, реалізації їх потенційних можливостей, ефективного соціалізуючого впливу на особистісний розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців з розробки теоретичних концепцій соціально-педагогічної роботи з дітьми та мо-

лоддю є: І.Зверева, А.Капська, Н.Коляда, А.Малько, Л.Мишик, Т.Семигіна, В.Сідорова, О. Савченко, С. Харченко, Н.Чернуха, Л.Штефан, та ін. О. Безпалько визначила роль громади як соціалізуючого фактора у розвитку та соціальному становленні дітей і учнівської молоді, з'ясована сутність соціально-педагогічної роботи, обґрунтовані концептуальні засади організації такої роботи з дітьми та учнівською молоддю у територіальній громаді (Безпалько, 2006). Матеріали навчального посібника, за авторства Ж.Петрочко та З.Кияниці, який підготовлено в рамках проекту, що впроваджувався Міжнародною благодійною організацією «Партнерство «Кожній дитині» за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, розкривають складові моделі соціальної роботи в громаді: партнерство, інтеграція та взаємодія, командна робота; координація та професійна відповідальність; спрямованість на розвиток сильних сторін і позитивних ресурсів отримувачів послуг; їх активна участь у всіх процесах. Одночасно визначено, що ключовим завданням соціальної роботи залишається пошук шляхів інтеграції та взаємодії всіх соціальних інституцій у забезпеченні добробуту сімей з дітьми, благополуччя, безпеки та стабільності дітей (Петрочко & Кияниця, 2017).

Мета статті – висвітлити регіональний досвід соціальної роботи з дітьми шкільного віку в громаді. **Завдання дослідження:** з'ясувати інфраструктуру закладів та установ, які надають освітні та соціальні послуги для дітей на рівні громади; охарактеризувати стан реалізації соціальної політики щодо дітей та учнівської молоді в м. Умань, виокремити інноваційні форми їх соціально-педагогічної підтримки; проа-

налізувати соціальні послуги, адресовані таким категоріям, як сім'ї, що опинилися в складних життєвих ситуаціях, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, внутрішньо переміщені особи з дітьми, дитячі будинки сімейного типу (ДБСТ), прийомні сім'ї (ПС) тощо. **Методи дослідження:** аналіз і систематизація наукової і навчально-методичної літератури з метою визначення стану і теоретичного обґрунтування проблеми дослідження; вивчення нормативно-правової бази з питань соціальної роботи з дітьми; за результатами анкетного опитування встановлення оцінки становища дітей та молоді на рівні громади, а також ефективності функціонування закладів та установ для дітей, які надають освітні та соціальні послуги.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетними питаннями громади є безпечне та комфортне життя для дітей та молоді, створення умов для їх розвитку та самореалізації, підвищення рівня участі дітей та молоді в ухваленні рішень громади. Влада міста Умань реалізує основні положення Конвенції про права дитини на рівні міста, привертає увагу громадськості до питань дитинства та молоді, створює умови для дітей, які б сприяли їх максимально-комфортному проживанню, оздоровленню, розвитку, реалізації талантів, повноцінному та щасливому життю, не залежно від походження, етнічної приналежності, чи території проживання. Реалізація ініціативи сприяє тим залученню дітей та молоді до співпраці на всіх етапах розвитку міста, а також допоможе досягати Цілей сталого розвитку на місцевому рівні.

Місто Умань – це місто обласного значення з розвиненими промисловими науково-освітніми, соціально-культурними, адміністративними та туристичними функціями і відіграє роль міжрайонного центру західної частини Черкаської області. За статистичними даними станом на 01 січня 2018 року чисельність наявного населення міста становила 83,9 тис. осіб. Народжуваність (осіб) – 587. Смертність (осіб) – 771. Працездатне населення у працездатному віці – 51,6 тис.чол. Пенсіонерів – 24,3 тис.чол. Осіб з інвалідністю – 6,0 тис.чол. Кількість сімей з дітьми – 9,7 тис.чол. Кількість дітей – 14,5 тис.чол. В місті Умань реалізується соціальна політика щодо дітей та учнівської молоді, запроваджуються різноманітні форми їх соціально-педагогічної підтримки. Зокрема, сформована ефективна мережа навчальних закладів для охоплення освітніми послугами дітей нашої територіальної громади: 23 дошкільних навчальних закладів (в тому числі навчально-виховні комплекси №№ 1, 6, 17, 24), 16 загальноосвітніх навчальних закладів (в тому числі навчально-виховні комплекси №№ 1, 6, 17, 24), 5 позашкільних навчальних закладів та 1 міжшкільний навчально-виробничий комбінат.

Організація дозвілля школярів міста у позашкільних навчальних закладах, спираючись на здібності, інтереси і суб'єктивний досвід учня, здійснюється на високому рівні, про що свідчать показники рейтингу ПНЗ у Черкаській області. Відповідно до поданих результатів позашкільля м.Умань восьмий рік поспіль займає лідируючі позиції серед позашкільних закладів області.

У 2017/2018 навчальному році мережа позашкільних навчальних закладів міста збережена і розвивається. Всього у місті функціонує п'ять закладів: Станція юних техніків, Будинок дитячої та юнацької творчості, Станція юних туристів, Уманський міський центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, Дитячо-юнацька спортивна школа №1.

У поточному навчальному році у 243 гуртках позашкільною освітою охоплено 3737 вихованців, що

становить 45% від загальної кількості дітей шкільного віку. Слід зазначити, що показник охоплення навчанням у ПНЗ міста перевищує обласний показник (42,8%) та у цілому по країні (41,5%).

Для зручності організації дозвілля дітей у позачурочний час робота гуртків позашкільних навчальних закладів вже не перший рік організована не лише централізовано, а й по філіях. Гуртки позашкільних навчальних закладів працюють на базі шкіл, які віддалені від центральної частини міста, а також в Центрі соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Пролісок» та Обласному міжрегіональному центрі соціально-психологічної реабілітації дітей у м. Умань. Таким чином, за місцем проживання та навчання дітей гуртковою роботою у 28 філіях охоплено 1660 вихованців.

На особливому рахунку позашкільля робота щодо залучення до позашкільної освіти дітей соціально вразливих категорій. У поточному навчальному році мають можливість творчо розвиватися та спілкуватися у дитячому соціумі 306 дітей пільгових категорій.

У 2015 року в нашому місті розпочав свою роботу Центр дозвілля та відпочинку дітей шкільного віку «Барвограй». Основною метою діяльності Центру є забезпечення необхідних умов для змістовного відпочинку, цікавого дозвілля, формування здорового способу життя, творчого і духовного розвитку дітей. Студенти УДПУ ім. Павла Тичини по мікрорайонах міста організовують дозвілля дітей та підлітків з різноманітними іграми, розважальними програмами, спартакіадами та конкурсами, що сприяє їх активному відпочинку.

В місті діє близько 25 формальних молодіжних організацій, які забезпечують змістовне дозвілля дітей та молоді, зокрема: Уманська міська організація Української соціал-демократичної молоді; Спілка дитячих Уманський Клуб Веселих та Найкмітливіших; Центр практичної психології «Гармонія»; Громадська молодіжна організація "Міст"; Всеукраїнське об'єднання молоді «Нова ера»; Молодіжна асоціація інвалідів м. Умані; Спілка молодіжних громадських організацій м. Умані «Разом»; Уманська міська громадська молодіжна організація «Шторм»; Уманська міська організація Всеукраїнської молодіжної громадської організації «Союз молоді регіонів України»; Громадська організація «Уманська міська федерація футболу»; Уманська міська молодіжна громадська організація «Християнська спілка молодих людей»; Уманська міська молодіжна громадська організація «Ініціативна молодь»; Молодіжна громадська організація «Майбутнє без наркотиків»; Уманська міська дитяча організація «Гарт»; Уманська міська молодіжна громадська організація Всеукраїнської молодіжної громадської організації «Батьківщина Молода»; Уманська молодіжна громадська організація «КРОК ВПЕРЕД»; Громадська організація «Уманський міський спортивний клуб «Антей»; Уманська міська молодіжна громадська організація «Нова генерація»; Уманська громадська організація Футбольний клуб «Уманьферммаш»; Уманська міська громадська організація «Центр інноваційних стратегій». Діє два місцеві молодіжні центри на базі ВНЗ: Центр культури та дозвілля «Гаудеамус» та Центр культури і виховання студентів.

В умовах складної суспільно-політичної ситуації в нашій країні особливої уваги потребує зняття соціальної напруги у суспільстві, доступності та якості надання соціальних послуг населенню. Багато питань виникає у сфері здійснення соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю. Підвищеної уваги потребують сім'ї, які опинилися в складних життєвих

ситуаціях, а також діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, внутрішньо переміщені особи з дітьми, дитячі будинки сімейного типу (ДБСТ), прийомні сім'ї (ПС).

В місті Умань проводиться широка профілактична робота з сім'ями, дітьми та молоддю, спрямована на подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності, запобігання насильству в сім'ї, забезпечення рівності прав чоловіків та жінок, протидії торгівлі людьми, тощо.

В 2014 році рішенням сесії Уманської міської ради до управління праці та соціального захисту населення приєднано Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. В рамках приєднання створено 3 відділення, в яких працюють 20 фахівців із соціальної роботи: – відділення визначення індивідуальних потреб у соціальних послугах; – відділення організації та надання соціальних послуг, в тому числі сім'ям з дітьми, учасникам АТО, їх сім'ям та внутрішньо переміщеним особам; – відділення моніторингу та оцінки якості.

Відділення організації та надання соціальних послуг, в тому числі сім'ям з дітьми, учасникам АТО, їх сім'ям та внутрішньо переміщеним особам виявляє та задовольняє соціальні потреби сімей, дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги.

Головне завдання фахівця із соціальної роботи – професійна допомога клієнтам у визначенні причин власних проблем і подальший спільний пошук можливостей для їхнього вирішення шляхом надання комплексу соціальних послуг (соціальний супровід, консультування, соціальна адаптація, представництво інтересів та ін.)

Для забезпечення комплексної допомоги сім'ям та особам, які опинилися в складних життєвих обставинах, відпрацьовано механізм співпраці фахівця із соціальної роботи з відділами управління праці та соціального захисту населення, службою у справах дітей, Уманським відділенням поліції, Уманським міськрайонним відділом з питань пробації, громадськими організаціями, які надають соціальні послуги.

З метою проведення ґрунтовної роботи ведеться облік сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, інформація до якого надходить як із державних установ (відділів управління праці та соціального захисту населення, служби у справах дітей, медичних та навчальних закладів тощо), недержавних організацій, а також особисто від громадян.

Вивчаються потреби сімей учасників АТО та внутрішньо переміщених осіб. У 2017 році під соціальний супровід взято 15 сімей учасників АТО та 8 внутрішньо переміщених сімей. 278 сімей, отримали послугу консультування. У результаті наданих послуг вирішено питання щодо надання сім'ям психологічної підтримки, оздоровлення дітей, отримання натуральної та матеріальної допомоги, пільг та різних соціальних допомог, отримання соціально-реабілітаційних послуг в Реабілітаційному комплексі для людей з особливими потребами тощо.

З метою недопущення трагічних випадків дитячої смертності та жорстокого поводження з дітьми проводиться широка профілактична робота у сім'ях за такими напрямками: – відвідування сімей, де є ризик вчинення насильства стосовно дітей та профілактична робота з батьками; – індивідуальні бесіди в сім'ях, що перебувають в складних життєвих обставинах щодо профілактики насильства, безпечної поведінки дітей, здорового способу життя, відповідального

батьківства, попередження правопорушень серед дітей та стосовно дітей.

Протягом 2017 року з батьками та дітьми проведено 56 бесід вказаної тематики та охоплено 1014 осіб. 420 сімей отримали допомогу у налагодженні зв'язків із членами родини.

Фахівці із соціальної роботи виявляють сім'ї з дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах через ухиляння батьків від виконання своїх обов'язків щодо догляду та виховання дітей, а також сім'ї, де існує загроза жорстокого поводження з дітьми, здійснюють соціальний супровід таких сімей, надають їм послуги відповідно до їх потреб. В результаті проведеної роботи 42 дитини залишилися у сім'ях біологічних батьків.

Проводиться інформаційно-просвітницька робота серед населення, зокрема розповсюдження інформації, куди звертатися у разі наявності фактів жорстокого поводження з дітьми з метою реагування населення на будь-які форми насильства.

Фахівці із соціальної роботи ведуть облік дітей та молоді, які засуджені до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, за повідомленнями Уманського міськрайонного відділу з питань пробації. Відповідно до отриманих повідомлень з у 2017 році 67 осіб охоплено соціальними послугами. Під соціальний супровід взято 2 сім'ї, послугу консультування надано 65 особам.

В ході роботи з зазначеною категорією фахівці із соціальної роботи сприяють зміцненню родинних та суспільно корисних зв'язків дітей і молоді. Ведеться профілактична робота для попередження вчинення злочинів молоддю.

Надаються послуги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування для їх соціальної адаптації. У 2017 році під соціальним супроводом перебувало 5 сімей опікунів/піклувальників та 8 осіб з числа дітей-сиріт.

В місті Умань функціонує 3 прийомні сім'ї, в яких виховується 5 дітей. В цих сім'ях забезпечено належні умови для утримання дітей. Спільно із Службою у справах дітей складено оцінку потреб та плани соціального супроводження на кожну прийомну дитину.

З метою комплексного підходу до подолання складних життєвих обставин сімей з дітьми та забезпечення права кожної дитини на сімейне виховання 23 серпня 2017 р. виконавчий комітет Уманської міської ради прийняв рішення № 305 «Про запровадження послуги з патронату над дитиною». 6 вересня 2017 р. укладено договір «Про надання послуги патронату над дитиною». 12.12.2017 р. у сім'ю патронатного вихователя влаштовано дитину відповідно до рішення виконавчого комітету Уманської міської ради від 08.12.2017 р. № 423 «Про влаштування дитини у сім'ю патронатного вихователя».

Фахівці із соціальної роботи здійснюють пошук кандидатів у патронатні вихователі шляхом інформаційних кампаній, співбесід і консультацій з особами, які виявляють бажання виконувати обов'язки патронатного вихователя, проводять первинний відбір кандидатів у патронатні вихователі, направляють на спеціальне навчання за програмою, затвердженою Мінсоцполітики.

Вивчаються потреби сімей, які виховують дітей з інвалідністю, надається допомога у вирішенні проблемних питань. У 2017 році під соціальний супровід взято 5 сімей, де виховуються діти з інвалідністю. 297 сімей отримали послугу консультування. В результаті проведеної роботи вирішено житлово-побутові проблеми, залучено дітей до реабілітаційних програм Центру соціальної реабілітації дітей-інвалі-

дів «Пролісок», налагоджено стосунки у сім'ях, залучено дітей до культурологічних заходів. Здійснюється перевірка доцільності використання допомоги при народженні дитини, вивчаються потреби сімей, складаються соціальні паспорти. Фахівці із соціальної роботи залучають дітей до Центру денного перебування для дітей з кризових сімей «Пелюстки довіри». Соціальні послуги в даному центрі спрямовані на створення умов для безпечного і гармонійного розвитку дітей шляхом зміцнення сімейних стосунків і запобігання розпаду сімей у кризі та вилучення дітей до державних закладів. До комплексу послуг входять заняття з дітьми, спрямовані насамперед на соціально-емоційний розвиток дітей, тренінги для батьків «Батьківство в радість» та відвідування сімей вдома, де спеціалісти, спостерігаючи за розвитком дитини, допомагають батькам закріпити на практиці отримані під час занять знання та навички, надають консультації. У 2017 році Центром денного перебування охоплено 8 дітей з 6 сімей.

Для формування ціннісних орієнтацій проводиться індивідуальна та групова робота серед дітей, молоді та вразливих категорій сімей за проблематикою: попередження насильства у сім'ї, виховання та догляд за дитиною, профілактика злочинності, безпека дітей в інформаційному просторі, недискримінація та протидія булінгу, стосунки у сім'ї, здоровий спосіб життя, проблеми залежностей, проблеми ВІЛ/СНІДу, по правах дітей (людей), з питань профілактики торгівлі людьми, підтримка учасників АТО та членів їх родин, професійне самовизначення.

Соціальні послуги спрямовані на подолання складних життєвих обставин сім'ї, соціально-емоційний розвиток дітей, створення умов для безпечного і гармонійного розвитку дітей шляхом зміцнення сімейних стосунків і запобігання розпаду сімей у кризі, та вилучення дітей до державних закладів.

Для зняття соціальної напруги у територіальній громаді міста постійно втілюються у життя нові підходи та методи фахівців із соціальної роботи.

Управління праці та соціального захисту населення приділяє велику увагу соціальному захисту дітей з інвалідністю, дітей з багатодітних та малозабезпечених сімей, дітей, батьки яких загинули в ході проведення антитерористичної операції. Постійно проводиться обстеження матеріально-побутових умов проживання даної категорії, проводяться різноманітні заходи з даною категорією дітей: Новорічні та Різдвяні ранки, ранки, присвячені 8 Березню та Великодню, ранки присвячені Дню матері, Дню сім'ї, Міжнародному дню захисту дітей, Дню знань та інші.

Управління, через соціальних педагогів шкіл, вищих та середніх спеціальних навчальних закладів, постійно поновлює списки і дані на дітей з інвалідністю із числа учнів та студентів. Створено інформаційний банк даних на 303 дітей з інвалідністю. Спільно з дитячою поліклінікою та відділом освіти складено списки дітей – дошкільнят з числа дітей з інвалідністю.

За направленням управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради в Центрі соціальної реабілітації дітей з інвалідністю «Пролісок» за 2017 рік реабілітацію пройшли 152 дитини з інвалідністю. Діти мають можливість отримати відповідні медичні процедури, курс масажу, ЛФК, постійно приймають вітаміни, з ними займаються психолог, логопед, вчитель-реабітолог, асистент вчителя-реабітолога, музичний керівник. Відкрито відділення по наданню теплових та водних процедур, яке вміщує сауну, джакузі, душ Шарко і басейн. Діти мають можливість покращити здоров'я.

В Центрі здійснюється соціальна, педагогічна, психологічна та медична реабілітація без відриву від сім'ї. Проводяться масові заходи, присвячені різним святкам. З дітьми працює висококваліфікований педагогічний та медичний персонал з багаторічним досвідом роботи.

На базі Центру соціальної реабілітації дітей з інвалідністю щорічно працює літній оздоровчий табір для дітей з інвалідністю «Мрія», який включено в мережу дитячих оздоровчих закладів Черкаської області з наданням йому статусу санаторного. В літній період в таборі оздоровилось 78 дітей пільгової категорії.

На виконання міської програми «Безбар'ерна Умань» в місті функціонує транспортна служба по наданню транспортних послуг дітям та дорослим з вадами опорно-рухового апарату «Соціальне таксі». Придбано дві підйомні платформи для переміщення дітей із захворюванням опорно-рухового апарату на другий поверх приміщення Центру реабілітації та Реабілітаційного комплексу.

В місті Умань сформована ефективна мережа навчальних закладів для охоплення освітніми послугами дітей нашої територіальної громади: 23 дошкільних навчальних заклади (в тому числі навчально-виховні комплекси №№ 1, 6, 17, 24), 16 загальноосвітніх навчальних закладів (в тому числі навчально-виховні комплекси №№ 1, 6, 17, 24), 5 позашкільних навчальних закладів та 1 міжшкільний навчально-виробничий комбінат.

Проводиться робота щодо збереження та розвитку шкільної мережі. Кількість класів у 2016/2017 навчальному році становила – 316, у 2017/2018 навчальному році – 323 (що на 7 класів більше). Найбільша кількість дітей у ЗОШ № 11 – 1349, ЗОШ № 14 – 1096, ЗОШ № 3 – 1061.

На особливому рахунку позашкільна робота щодо залучення до позашкільної освіти дітей соціально вразливих категорій. У поточному навчальному році мають можливість творчо розвиватися та спілкуватися у дитячому соціумі 306 дітей пільгових категорій.

Позитивним є те, що збережено безкоштовне харчування учнів 1-4 класів та дітей пільгових категорій, на що з міського бюджету у 2017 році виділено понад 4 млн.грн. На забезпечення харчування учнів та вихованців закладів освіти на 2018 рік передбачено на 3 млн. 100 тис. грн. більше, ніж у 2017 році.

Виконавчим комітетом Уманської міської ради затверджена «Програма розвитку фізичної культури і спорту на 2017-2020 роки»; Програма «Сприяння розвитку футболу в місті Умані на 2013-2020 роки» та План заходів Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність - здоровий спосіб життя – здорова нація».

Відділом з питань фізичної культури і спорту проведена інформаційно-профілактична акція «Відповідальність починається з мене», яка спрямована на популяризацію здорового способу життя та активізацію оздоровчої рухової активності серед дітей та молоді, покращення секційних фізкультурно-оздоровчих і спортивних занять у навчальних закладах.

Головним завданням громади є забезпечення найкращих інтересів дитини та зростання її у сприятливому середовищі, в якому вона захищена й оточена підтримкою та любов'ю, тобто «здоровій сім'ї».

З метою підтримки дитини та збереження сім'ї як основного інституту успішної, позитивної дитини в місті Умань планується створення регіонального центру денного перебування для дітей дошкільного та шкільного віку із вразливих родин «ДРУЖНІЙ

ДІМ». Проект передбачає підтримку дитини на період роботи по виведенню родини з кризи, і одночасно, роботу з батьками.

Про ефективність соціальної роботи, водночас

про результативність функціонування закладів та установ для дітей, які надають освітні та соціальні послуги громади, свідчать результати анкетного опитування (табл. 1).

Таблиця 1.

Оцінка становища дітей та молоді за результатами анкетного опитування

1. Участь дітей у суспільному житті громади та прийнятті управлінських рішень	
1.1	177 дітей (13-18 років) і батьків вказали на те, що вони отримували інформацію про те, які рішення щодо дітей приймалися в громаді, протягом останніх 12 місяців (із 450 опитаних)
1.2	45 дітей 13-18 років брали участь у виборах дитячого самоврядування на рівні школи чи громади, а також керівництва дитячих і молодіжних організацій протягом останніх 12 місяців (із 300 опитаних)
1.3	30 дітей (13-18 років) і батьків вказали знають, що у громаді створений дитячий представницький орган (із 150 опитаних)
1.6	228 дітей 13-17 років задоволені власною участю в громадському житті та прийнятті рішень, а також 40 батьків задоволені залученням їх в обговорення питань, які стосуються інтересів дітей (із 450 опитаних)
2. Життєве середовище	
2.1	240 дітей і батьків вказали на те, що поруч з будинком є місце з обладнаним майданчиком, де діти можуть грати (із 300 опитаних)
2.2	497 дітей і батьків вказали на те, що в квартирі є дитяча кімната, де дитина спить, грається і робить уроки (із 600 опитаних)
2.3	430 дітей і батьків вказали на те, що в районі біля будинку (на відстані не більше 15 хвилин пішої доступності) є місця, де діти можуть перебувати в контакті з природою (сквери, парки) (із 600 опитаних)
2.4	222 дітей і батьків вказали на те, що навколо будинків чисто і немає сміття (із 450 опитаних)
2.5	34 дітей та батьків вказали, що проживають в районі із високим рівнем забруднення повітря (із 150 опитаних)
2.10	433 дитини 8-18 років та батьків задоволені станом життєвого середовища (із 600 опитаних)
3. Безпека дітей в громаді	
3.1	220 дітей та батьків вказали на те, що вони не піддавалися фізичному та / або психологічному насильству протягом останніх 12 місяців (із 300 опитаних)
3.2	107 дітей (8-18) років і батьків вважають дорогу до школи (зі школи) безпечною (із 300 опитаних)
3.3	466 дітей (8-17) та батьків вказали на те, що відчувають себе безпечно в громаді (із 750 опитаних)
4. Охорона здоров'я та здоровий спосіб життя	
4.1	192 дітей ніколи не споживали наркотичні речовини (із 300 опитаних)
4.2	170 дітей не курили тютюнові вироби протягом останніх 6 міс. (із 300 опитаних)
4.3	152 дітей вказали, що мають можливість отримання консультації медичного працівника щодо ВІЛ/СНІД, небажаної вагітності та інфекцій, які передаються статевим шляхом (із 300 опитаних)
4.5	169 дітей (13-18) та батьків задоволені якістю надання медичної допомоги в громаді (із 450 опитаних)
5. Освіта та розвиток	
5.4	320 дітей (13-17) та батьків задоволені якістю середньої освіти (із 450 опитаних)
6. Дозвілля на культурі	
6.1	333 дитини відвідували культурний захід (виставу, цирк, концерт) протягом останніх 12 місяців (із 450 опитаних)
6.2	150 дітей (6-17 років) відпочивали більше ніж 1 тиждень протягом року поза межами свого міста (відвідували дитячий табір, відпочивали із батьками) (із 300 опитаних)
6.4	32 дітей та молоді займаються спортом щонайменше 1 раз в тиждень (не враховуючи шкільні заняття фізкультури) (із 150 опитаних)
6.5	330 дітей (6-17 років) та батьків задоволені якістю організації відпочинку та дозвілля для дітей та молоді в громаді (із 600 опитаних)
7. Допомога в складних життєвих ситуаціях	
7.1	395 дітей та молоді вказали на те, що мають можливість без відома батьків звернутися до фахівця (медичного, освітнього чи соціальної установи) або передзвонити на гарячу лінію, щоб обговорити свої проблеми (із 600 опитаних)

Висновки. Очевидно, що система соціальної роботи з дітьми в умовах громади постійно є динамічною і потребує пошуку і впровадження інноваційних форм соціальної підтримки, захисту, соціально-педагогічної діяльності як складових на шляху до забезпечення соціальних гарантій як найбільш уразливої

категорії населення. У цьому відношенні вмотивовано доцільним є інтеграція зусиль, засобів і можливостей державних органів влади, громадськості та приватного сектору на рівні громади щодо створення умов для реалізації потенційних можливостей дітей, дотримання їх конституційних прав незалеж-

но від фізичного стану, статі, віросповідання тощо, залучення самих суб'єктів до вирішення власних проблем, сприяння їх активній участі в суспільному житті.

Саме практичний досвід міста Умань заслуговує на увагу щодо розвитку соціальної роботи з дітьми шкільного віку у напрямку розробки і впровадження різноманітних технологій соціальної профілактики, соціальної реабілітації, соціального супроводу,

ресоціалізації дітей; розширення та удосконалення соціальної інфраструктури громади; створення можливостей для організації взаємодії таких соціальних інститутів як сім'я, школа, позашкільні заклади, неформальні організації тощо. Очільник і фахівці соціальної сфери міста дотримуються тези, що вчасне вирішення соціальних проблем на рівні громади є запорукою превенції проблем загальнодержавних.

Список використаної літератури

- Безпалько О.В. *Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи: монографія*. К.: Наук. світ, 2006. 408 с.
- Енциклопедія для фахівців соціальної роботи*. – 2-ге видання / за заг. ред. проф. І.Д.Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.
- Зверева І.Д., Кияниця З.П., Кузьмінський В.О., Петрович Ж.В. *Оцінка потреб дитини та її сім'ї: від теорії до практики: навч. посіб.: У 2-х част.* К.: «Кожній дитині», 2010. Част. I. 224 с.
- Петрович Ж.В. *Теорія і практика соціально-педагогічного забезпечення прав дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах: автореф. дис. ... д. пед. н.: 13.00.05 / Київ, 2011.*
- Петрович Ж.В., Кияниця З.П. *Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. I. Сучасні орієнтири та ключові технології*. К.: Обнова компані, 2017. 255 с.

References

- Bezpalko, O.V. (2006). *Orhanizatsiia sotsialno-pedahohichnoi roboty z ditmy ta moloddu u terytorialnii hromadi [Organisation of social and pedagogical work with children and youth in the territorial community: theoretical and methodological foundations]*. Kyiv: Naukovyi Svit [in Ukrainian].
- Petrochko, Zh.V. (2011). *Teoriia i praktyka sotsialno-pedahohichnoho zabezpechennia prav ditei, yaki opynylysia u skladnykh zhyttievyykh obstavynakh [Theory and practice of social and pedagogical provision of children's rights in difficult life situations]* (Extended abstract of doctoral thesis). Kyiv: Institute of Problem education of Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
- Petrochko, Zh.V., & Kyianytsia Z.P. (2017). *Sotsialna robota z vrazlyvymy sim'iamy ta ditmy: posib. u 2-kh ch.; Ch. I. Suchasni oriientury ta kliuchovi tekhnolohii [Social work with vulnerable families and children: manual in 2 parts; Part I. Modern landmarks and key technologies]*. Kyiv: Obnova Kompani [in Ukrainian].
- Zvereva, I.D., Kyianytsia, Z.P., Kuzminskyi, V.O., & Petrochko, Zh.V. (2010). *Otsinka potreb dytyny ta yii sim'i: vid teorii do praktyky. U 2-h chastynakh. Chastyna I. [Assessment of needs of a child and a family: from theory to practice. In 2 parts. Part I.]*. Kyiv: Kozhnii dytyni [in Ukrainian].
- Zvereva, I.D. (Ed.) (2013). *Entsyklopediia dlia fakhivtsiv sotsialnoi roboty [Encyclopedia for social work professionals]*. 2-nd ed. Kyiv, Symferopil: Universum [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 24.09.2018 р.
Стаття прийнята до друку 29.09.2018 р.

Коляда Наталья

доктор педагогических наук, профессор
заведующий кафедрой социальной педагогики и социальной работы
Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины
г.Умань, Украина

Кравченко Оксана

доктор педагогических наук, доцент
декан факультета социального и психологического образования
Уманский государственный педагогический университет им.П.Тычины
г.Умань, Украина

Кучер Галина

начальник Управления труда и социальной защиты населения
Уманского городского совета, г.Умань, Украина

СОЦИАЛЬНАЯ РАБОТА С ДЕТЬМИ ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА: ПРАКТИЧЕСКИЙ ОПЫТ

Аннотация. В современных условиях целесообразно активизировать научную разработку и практическое внедрение инновационных моделей социальной работы с детьми, способствующие созданию условий в обществе по соблюдению прав и свобод подрастающего поколения, реализации их потенциальных возможностей, эффективного социализирующую влияния на личностное развитие. Цель статьи – осветить региональный опыт социальной работы с детьми школьного возраста в обществе. Методы исследования: анализ и систематизация научной и учебно-методической литературы с целью определения состояния и теоретического обоснования проблемы исследования; анализ нормативно-правовой базы по вопросам социальной работы с детьми; оценка положения детей и молодежи на уровне региона по результатам анкетного опроса. Освещена практическая деятельность в условиях территориальной общины государственных учреждений, общественных организаций, сферы бизнеса, специалистов социальной сферы и волонтеров, которые приобщаются к реализации социальной политики в отношении детей и молодежи, осуществляют деятельность направленную на социальную поддержку семей, детей и молодежи, обеспечение их прав и свобод, улучшение качества жизнедеятельности, удовлетворения интересов и потребностей.

Ключевые слова: социальная работа; дети; общество; социальный работник; социальные услуги.

Kolyada Natalia

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Head of the Department of Social Pedagogy and Social Work
Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna, Uman, Ukraine

Kravchenko Oksana

Doctor of Sciences (Education), Assistant Professor
Head of Social and Psychological Education Faculty
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine

Kucher Halyna

Head of Labour and Social Protection Department at Uman City Council
Uman, Ukraine

SOCIAL WORK WITH SCHOOL CHILDREN IN THE COMMUNITY: PRACTICAL EXPERIENCE

Abstract. Nowadays the development and practical implementation of innovative models of social work with children stay reasonable as they can contribute to creating such conditions in the community that help promoting the rights and freedoms of the younger generation, realize their possibilities and effective socializing influence on personal development. The purpose of the article is to highlight the regional experience of social work with children of school age in the community. Research methods used: analysis and systematization of scientific and methodical literature on education to determine the state and theoretically substantiate the research problem; studying the legal framework of social work with children; the questionnaire and the survey that helped to estimate the level of children's and young people's life in the community, the efficiency of functioning of children institutions and departments that can provide educational and social services. With the help of the indicated methods, practical activities of state institutions, public organizations, specialists in business and social sphere, volunteers in the territorial community have been highlighted. It is obvious that the system of regular social work with children in the community is dynamic and requires the search and introduction of innovative forms of social support, protection, social and pedagogical activities as components that can provide social guarantees for the most vulnerable categories of population. Consequently, the integration of efforts, means and possibilities of state authorities, members of public and the private sector at the community level is important to create conditions for providing children with opportunities, promoting their constitutional rights, regardless of physical condition, sex, religion, etc., involving them in solving own problems, ensuring active participation in public life.

Key words: social work; children; community; social worker; social services.